

УДК 341.3:343.98:351.74

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.51>

МІЖНАРОДНІ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ ЗЛОЧИНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРАВОВІ ПАРАДИГМИ ТА ВИКЛИКИ ПРОТИДІЇ Й ПРЕВЕНЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ТА ТЕРОРИЗМУ)

Волощук О.Т.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри загальнотеоретичної юриспруденції
та прав людини
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: 0000-0003-0991-5605*

Волощук О.Т. Міжнародні та транснаціональні злочини: концептуально-правові парадигми та виклики протидії й превенції (на прикладі злочину агресії та тероризму).

Вказується, питання розмежування і взаємозв'язку правових понять «міжнародні» і «транснаціональні злочини» сьогодні набуває особливої важливості та потребує невідкладного вирішення. Адже поряд із позитивними наслідками зростання транскордонної мобільності та стрімкого розвитку інформаційних технологій спостерігаються і негативні тенденції. Зокрема, виникають та поширюються принципово нові гібридні форми збройних протистоянь, які кардинально відрізняються від традиційних конфліктів та формують додаткові загрози для міжнародної і національної безпеки.

У статті досліджуються теоретичні та практичні аспекти розмежування міжнародного та транснаціонального злочинів на прикладі злочину агресії та тероризму. Автор аналізує сутнісні характеристики цих правових феноменів для чіткого визначення меж між категоріями та формування концептуального підходу до їх співвідношення. Особлива увага приділяється ролі тероризму як методу і засобу вчинення збройної агресії та обговорюється сучасна дискусія щодо можливості віднесення тероризму до категорії міжнародних злочинів, що підкреслює необхідність уточнення критеріїв його кваліфікації. Незважаючи на історичну давність агресії та тероризму, дослідження механізмів превентивних заходів, правового регулювання та протидії цим явищам залишається надзвичайно актуальним у сучасних умовах глобалізації та гібридних конфліктів. Автор наголошує на потребі комплексного підходу, який включає розвиток міжнародного співробітництва у зборі доказів, посилення законодавчих та поліцейських механізмів, а також впровадження превентивних програм і наукових досліджень причин радикалізації. Такий підхід дозволяє сформулювати наукову основу для подальших досліджень, вироблення практичних рекомендацій та вдосконалення механізмів протидії, що забезпечує ефективне розмежування міжнародних і транснаціональних злочинів та запобігає підміні понять у національній та міжнародній юстиції. Зроблено висновок, що ця проблематика залишається актуальною, дискусійною і потребує подальшого наукового опрацювання та розвитку правових і превентивних інструментів у глобалізованому та гібридному середовищі.

Ключові слова: міжнародний злочин, транснаціональний злочин, злочин агресії, тероризм, міжнародне право, превенція та протидія злочинності, кваліфікація злочинів, міжнародна та національна кримінальна юстиція, правоохоронна діяльність, правоохоронні органи держави.

Voloshchuk O.T., International and transnational crimes: conceptual-legal paradigms and the challenges of counteraction and prevention (on the example of the crime of aggression and terrorism).

It is indicated that the issue of delimitation and interconnection of the legal concepts of «international» and «transnational crimes» is gaining particular importance today and requires an urgent solution. After all, along with the positive consequences of the growth of cross-border mobility and the rapid

development of information technologies, negative trends are also observed. In particular, fundamentally new hybrid forms of armed confrontations are emerging and spreading, which are radically different from traditional conflicts and create additional threats to international and national security.

The article examines theoretical and practical aspects of distinguishing between international and transnational crimes, using the crimes of aggression and terrorism as illustrative examples. The author analyzes the essential characteristics of these legal phenomena to clearly define the boundaries between the categories and to develop a conceptual framework for their interrelation. Special attention is given to the role of terrorism as a method and instrument of armed aggression, as well as to the current debate on whether terrorism can be classified as international crimes, highlighting the need to refine criteria for their qualification. Despite the historical persistence of aggression and terrorism, the study of preventive measures, legal regulation, and mechanisms for countering these phenomena remains highly relevant in the context of globalization and hybrid conflicts. The author emphasizes the need for a comprehensive approach, including the development of international cooperation in evidence collection, strengthening legislative and law enforcement mechanisms, and implementing preventive programs and research into the causes of radicalization. Such an approach provides a scientific basis for further research, the development of practical recommendations, and the improvement of counteraction mechanisms, ensuring effective differentiation between international and transnational crimes and preventing the misclassification of acts within national and international jurisdictions. It is concluded that this issue remains highly relevant and controversial, requiring continued scholarly investigation and the advancement of legal and preventive instruments in a globalized and hybrid context.

Key words: international crime, transnational crime, crime of aggression, terrorism, international law, crime prevention and counteraction, crime qualification, international and national criminal justice, law enforcement, state law enforcement agencies.

Актуальність теми дослідження. Проблематика щодо розмежування та співвідношення таких юридичних категорій, як «міжнародні» та «транснаціональні злочини», нині є не тільки надзвичайно актуальною, а й вкрай гострою та нагальною. Як відомо, зростання транскордонної мобільності, інтенсивний розвиток інформаційних технологій, окрім позитивних ефектів, мають і негативні, зокрема, поява та активізація новітніх гібридних форм збройних конфліктів, які далеко відходять від класичних і створюють нові виклики для системи міжнародної та національної безпеки. У таких умовах можна спостерігати збільшення кількості міжнародних і транснаціональних злочинів, що загрожують не тільки стабільності окремих регіонів та держав, а й у цілому міжнародному миру та спокою. Найбільш деструктивний характер у цьому контексті мають такі явища дійсності, як агресія і тероризм, які відповідно належать до різних категорій міжнародних та транснаціональних злочинів, проте у своїх наслідках становлять взаємозв'язану небезпеку для світової спільноти. Незважаючи на визнання цих явищ протиправними на глобальному рівні і такими, що заперечують і нівелюють усі морально-етичні та загальнолюдські цінності, на жаль, людство дотепер ще не розробило ефективних способів їх протидії та превенції. Суперечливе розуміння меж між міжнародними та транснаціональними злочинами ускладнює застосування ефективних механізмів кваліфікації, розслідування та превенції. Неточні трактування в науковому дискурсі та отождолення цих категорій нефахівцями підкреслюють потребу в узгоджених доктринальних підходах. Події на Донбасі 2014 р. засвідчили небезпечну тенденцію зловживання категорією «тероризм», коли держава-агресор намагається використати її як формальний привід (*casus belli*) для легітимації збройного нападу. Така практика актуалізує необхідність доктринальної конкретизації та чіткого розмежування понять «міжнародного злочину» та «транснаціонального злочину». Наявність подібних колізій у кваліфікації свідчить про методологічну та практичну значущість нових наукових розробок у сфері міжнародного кримінального права.

Ступінь наукової розробки проблеми. Проблематика щодо природи та сутності міжнародних та транснаціональних злочинів є предметом тривалої наукової уваги вчених, і вітчизняних, і зарубіжних. Загалом ще у античний період видатні мислителі зосереджувались на питаннях демократії, справедливості, моральності, свободі та застосуванні сили. Аристотель у своїх працях розглядав взаємозв'язок моральних норм та політичної діяльності держави, а також обмеження насильства. Цицерон наголошував на необхідності збереження гідності людини та верховенства права, розглядаючи військові дії як потенційне порушення моральних принципів. Новий час

Г. Гроцій, Ш. Монтеस्क'є та Е. де Ваттель розширили розуміння законності застосування сили та обмежень щодо терору як засобу політичного впливу. Сучасні міжнародно-правові концепції опираються на ці класичні принципи. Фундаментальні наукові розробки з окресленої проблематики здійснили Я. Браунлі, А. Кассезе, Л. Оппенгейм, А. Фердросс. Проблема природи агресії та застосування терору досліджували Г. Акерман, Т. Аноук, Д. Анцилотті, Т. Бенетт, Л. Берковіц, Б. Ференц, М. Шоу, а вітчизняні науковці, зокрема О. Антипенко, М. Буроменський, К. Важна, М. Гнатовський, О. Задорожній, О. Мережко, В. Ліпкан приділяли увагу методам протидії тероризму, агресії та актуальним проблемам кваліфікації цих злочинів у рамках міжнародного права. Важливий внесок у розвиток доктринальної бази проблеми зробили вчені І. Лукашук та В. Василенко, які розкривають загальнотеоретичні аспекти відповідальності держав за агресію. Незважаючи на численні наукові праці, проблематика залишається відкритою. Глобалізація, нові форми збройних конфліктів та транснаціональний тероризм вимагають постійного оновлення аналізу.

Мета публікації полягає у комплексному дослідженні та аналізі правової природи й сутнісних характеристик агресії та тероризму як феноменів, що належать до різних категорій злочинів – міжнародних і транснаціональних відповідно.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародні та транснаціональні злочини є ключовими категоріями сучасного кримінального та міжнародного права, адже визначають рамки правових механізмів протидії найсерйознішим порушенням міжнародного порядку. Серед них особливу увагу привертають злочин агресії та тероризм, які демонструють, як різні за природою явища можуть взаємодіяти у сучасних конфліктах, створюючи складні юридичні й практичні виклики. Незважаючи на те, що обидва явища визнані міжнародним правом як негативні, їхня поширеність у сучасному світі підкреслює труднощі повного викорінення та наголошує на необхідності точного розмежування міжнародних і транснаціональних злочинів. Саме ця класифікаційна чіткість є критично важливою для коректної кваліфікації діянь, здійснення правосуддя, ефективного міжнародного співробітництва та впровадження превентивних заходів.

Міжнародні злочини, до яких належить злочин агресії, воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид, спрямовані на посягання на основи міжнародного миру і безпеки, а також фундаментальні права людини. Притягнення до відповідальності за такі злочини можливе як на національному рівні, коли в кримінальних кодексах держав передбачені окремі розділи щодо міжнародних злочинів, так і на міжнародному рівні, через міжнародні трибунали чи Міжнародний кримінальний суд. При цьому слід враховувати дуже важливий момент – при постановці питання про відповідальність за вчинення міжнародних злочинів у рамах міжнародного права і індивіди будуть нести відповідальність за нормами міжнародного кримінального права, і держава-винуватиця – як суб'єкт міжнародно-правової відповідальності (політичну та матеріальну). Цей нюанс вкрай важливий у плані превенції вчинення міжнародних злочинів.

Транснаціональні злочини, серед яких тероризм, торгівля людьми, нелегальна міграція, контрабанда тощо, за своєю природою порушують правопорядок кількох держав і переслідуються національними органами у співпраці з міжнародними структурами. Однак нині пропагується ідея про те, що окремі види злочинів переросли категорію транснаціональних і можуть бути включені до міжнародних. Серед таких – тероризм [18, с. 190]. У цьому контексті варто підкреслити, що така позиція є вкрай небезпечною, оскільки у більшості випадків така аргументація іде від тих, хто намагається прикрити дії агресора під виглядом діяльності терористичних організацій. Небезпека, як видається, криється в тому, що справжні ініціатори (держави-агресори) злочинних діянь уникають відповідальності і залишаються безкарними, нівелюючи цим самим один з фундаментальних загально кримінальних принципів – *«невідворотність кримінального покарання за вчинений злочин»*. Як справедливо свого часу відмітив відомий вчений Я. Браунлі, цей принцип є основоположним у сфері міжнародного кримінального права і міжнародного права в цілому, оскільки направлений на реалізацію превентивної функції, на підтримку міжнародного миру і справедливості [21, с. 612–614]. На думку іншого знаного вченого М. Шоу, порушення цього принципу підриває довіру до системи кримінальної відповідальності і як результат створює прецеденти безкарності, що дозволяє порушувати знову норми та принципи міжнародного права [23, с. 926–928]. Саме тому системне і чітке розмежування міжнародних та транснаціональних злочинів набуває ключового значення, адже воно дозволяє комплексно оцінити об'єкт, суб'єкта, суб'єктивну та об'єктивну сторони діяння, забезпечуючи не лише коректну правову кваліфікацію, а й ефективність превентивних та судових механізмів міжнародної кримінальної юстиції.

Міжнародний злочин завжди спрямований на порушення загальновизнаних норм міжнародного права та безпеки, тоді як транснаціональний злочин зачіпає правопорядок конкретних держав і потребує координації між ними для ефективного переслідування. Для прикладу, злочин агресії передбачає притягнення до відповідальності керівників держав або військових, що ухвалюють рішення про напад, тоді як тероризм переслідує фізичні особи, що здійснюють насильницькі дії, і відповідальність настає відповідно до законодавства конкретної держави. З огляду на сучасні реалії, зокрема російсько-українську війну, злочин агресії проявляється через відкриту збройну агресію та порушення норм міжнародного гуманітарного права, тоді як терористичні методи – обстріли цивільної інфраструктури, залякування мирного населення – інколи використовуються як спроба приховати міжнародний злочин під виглядом транснаціональної діяльності. Такий синтез феноменів ще раз підкреслює необхідність чіткого їх розмежування.

При визначенні злочину агресії керуються міжнародно-правовими документами, насамперед Резолюцією ГА ООН про визначення агресії 1974 року [22], а також Кампалійськими поправками до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, де містяться визначення цього злочину та акти, які відносять до його об'єктивної сторони [17]. Злочин агресії завжди вчиняється з прямим умислом особливим суб'єктом (неможливо уявити, щоб окремих солдат чи пересічний громадянин з необережності самостійно ініціював напад на іншу державу); реалізація цього злочину потребує рішення вищих органів державної влади, які формують і реалізують злочинну політику. Таким чином, злочин агресії характеризується підвищеною суспільною небезпечністю та належить до категорії міжнародних злочинів. У правовій доктрині більшість науковців солідарні у тому, що злочин агресії – це збройний напад однієї держави на територію іншої, спрямований проти її самостійності, незалежності та територіальної цілісності [6, с. 273–275]. Фактично ця дефініція відтворює зміст Резолюції ГА ООН 1974 р. [22].

Тероризм, у свою чергу, визначається як родове поняття, оскільки до нього відноситься широкий спектр злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю, що реалізуються з метою залякування населення, тиску на державні органи або забезпечення політичної чи економічної вигоди. Його визначення можна знайти як в міжнародно-правових документах, так і у кримінальному законодавстві зарубіжних держав. На відміну від злочину агресії, тероризм здебільшого вчиняється організованими групами або окремими особами, а не безпосередньо державами, хоча держави можуть створювати умови для його реалізації, надавати підтримку чи фінансувати терористичні акти. Наприклад, під час війни на території України спостерігається поєднання збройної агресії та використання терористичних методів, що підкреслює взаємопов'язаність цих злочинів. Проте на сучасному етапі тероризм залишається переважно транснаціональним явищем, і його не слід ототожнювати з міжнародним злочиним.

Дефініція тероризму в Україні закріплена нормативно у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» [7]: *тероризм - суспільно небезпечна діяльність, що полягає у застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або інших посягань на життя чи здоров'я невинних людей з метою досягнення злочинних цілей*. Кримінальний кодекс України (ст. 258) [11] деталізує терористичний акт. На міжнародному рівні тероризм не має єдиного загальновизнаного юридичного визначення. Більшість міжнародних документів лише засуджують терористичні акти, не формулюючи чітких понять. Наприклад, Резолюція Ради Безпеки ООН № 1566 описує тероризм як *«кримінальні акти, зокрема проти цивільних осіб, вчинені з наміром спричинити смерть або серйозні тілесні ушкодження, або взяття заручників, з метою створення стану терору серед населення або залякування уряду чи міжнародної організації»* [16]. Натомість у правовій доктрині існує велика кількість визначень тероризму. Зокрема, Алекс Шмід пропонує таке визначення: тероризм – це тривала методика насильства, використовувана (напів)таємними індивідуальними, груповими чи державними акторами з ідеологічних, кримінальних чи політичних причин, де безпосередні жертви насильства є не основними цілями, а служать як повідомлення для основної аудиторії [20, с. 158-159]. Інші автори, зокрема В. Ємельянов та С. Гавриш, трактують тероризм у трьох основних вимірах: як окремих злочин, як організовані терористичні групи чи структури та як системи терористичних доктрин [18, с. 10]. Водночас В. Ліпкан пропонує ширший підхід, розглядаючи тероризм як негативне соціально-правове явище, що виходить за межі лише фізичних актів насильства, таких як вибухи чи підпали, і охоплюючи будь-які дії, що підпадають під категорію «терористичний акт» [12, с. 23]. Таким чином, хоча міжнародне право не встановлює єдиного визначення тероризму, національне

законодавство та правова доктрина пропонують комплексні підходи до його розуміння, що дозволяє ефективно оцінювати терористичні дії та формувати механізми протидії як на національному, так і на міжнародному рівні.

На основі наведеного, стає можливим чітко окреслити межу між міжнародними і транснаціональними злочинами та сформувати універсальні критерії їх розмежування:

(1) *об'єкт злочину*: міжнародні злочини спрямовані на порушення фундаментальних принципів міжнародного права «*jus cogens*», включно з миром, безпекою та правами людини, тоді як транснаціональні злочини шкодять правопорядку та безпеці декількох держав одночасно;

(2) *суб'єкт злочину*: міжнародні злочини вчиняються державами або їхніми представниками, тоді як транснаціональні – організованими групами або окремими особами через державні кордони. Для транснаціональних злочинів визначення суттєво спрощується на основі «ознакових критеріїв» Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000) [9], де йдеться про перетин кордонів, координацію дій, організованість і шкоду кільком державам одночасно;

(3) *об'єктивна сторона*: міжнародні злочини відзначаються масовістю та системністю, транснаціональні – координацією між країнами та використанням сучасних технологій;

(4) *суб'єктивна сторона*: міжнародні злочини вчиняються з політичними або стратегічними мотивами, транснаціональні – з метою економічної вигоди або терористичного тиску.

Враховуючи наведене можна сформулювати універсальні визначення:

Міжнародний злочин – протиправне діяння підвищеної суспільної та міжнародної небезпечності, спрямоване проти основ міжнародного права і порядку (миру, безпеки, фундаментальних прав людини) і, як правило, вчинене з політичним або державним мотивом навмисно; таке діяння підлягає переслідуванню як у рамках національної кримінальної юрисдикції (за наявності відповідних норм), так і в межах міжнародної кримінальної юстиції; у разі визнання – поряд з персональною тягне також політичну та матеріальну відповідальність держави згідно норм загального міжнародного права.

Транснаціональний злочин – протиправне суспільно-небезпечне діяння, яке посягає на правопорядок двох або більше держав, здійснюється із використанням трансграничних каналів або мереж, і переважно переслідується на підставі національного кримінального права з елементами міжнародного співробітництва. У випадку тероризму до цього ряду додається специфічний елемент – цілеспрямоване створення страху серед цивільного населення для досягнення політичних/ідеологічних цілей.

Виходячи з визначень міжнародного та транснаціонального злочинів, доцільно звернути увагу на сучасні тенденції їх класифікації, що відображають динаміку розвитку міжнародного кримінального права. Однією з таких тенденцій є поступове наближення окремих транснаціональних злочинів до категорії міжнародних, що особливо актуально у контексті тероризму. Окремі дослідники вказують на те, що і війна, і тероризм транслують жорстоке насильство, ініціюються однією групою людей проти іншої, мотивовані політичними, стратегічними та ідеологічними цілями, несуть жаливі наслідки [8]. Такі схожі риси заставляють замислитись: чи не означає це однакову їхню правову природу.

З цього питання у науковому середовищі сформувалися дві основні позиції.

Перша, *консервативна* (В. Василенко [5], А. Блага [3, с. 430], Г. Мамедов [13], В. Крижна [10, с. 182]), підкреслює, що класичний тероризм є транснаціональним явищем, що переслідується національними та міжнародними конвенціями, проте не входить до переліку міжнародних злочинів, визначених статутами міжнародних трибуналів та Римським статутом МКС, де закріплено лише конкретні категорії: агресію, воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид. Як вважають, прихильники цього підходу, тероризм вчиняють індивіди, які не є на службі держави, діють на свій розсуд і тому несуть персональну відповідальність, не розділяючи її з державою [5].

Друга, *новаторська* (В. Пелла [4, с. 143], А. Антипенко [2, с. 8–17; 1, с. 397–405], К. Важна [4, с.], К. Марков [14, с. 596], К. Трапп [24, с. 10–12]), так звана дискусійна позиція, зазначає, що інтернаціоналізація окремих терористичних актів, організаційна підтримка з боку держав або використання державних структур як інструменту тиску (застосування терористичних методів у військових кампаніях) створює підстави розглядати «міжнародний тероризм» як потенційну підкатегорію міжнародних злочинів. Ще на початку XX ст. відомий румунський юрист-міжнародник В. Пелла у своєму меморандумі пропонував відносити акти тероризму, що впливають на міжнародні відносини, до категорії міжнародних [4, с. 143].

У цьому контексті представники цього підходу вказують, що важливо чітко розмежовувати: (а) класичні форми тероризму, здійснені недержавними акторами, що зберігають транснаціональний характер, та (б) випадки, коли держава системно використовує терористичні методи у своїй зовнішній політиці або формує «терористичний режим». На думку прихильників цього підходу, останнє явище зближує тероризм із категорією міжнародного злочину та ставить питання про можливість притягнення самої держави до посиленої міжнародної відповідальності.

Деякі дослідники визначають тероризм як «війну XX століття». Так, єгипетський політолог М. Сід-Ахмед наголошував, що в умовах технологічного розвитку класична війна стає неможливою або абсурдною, а, отже, конфлікти набувають інших форм, зокрема тероризму, який може розглядатися як продовження війни [4].

Практичне значення такого розмежування стає особливо очевидним на прикладі російсько-української війни. Збройна агресія РФ відповідає класичній моделі міжнародного злочину – це планова державна дія, спрямована на порушення суверенітету й територіальної цілісності іншої держави. Водночас у ході цієї агресії спостерігаються методи, притаманні терористичній діяльності: умисні удари по цивільній інфраструктурі, залякування цивільного населення, депортації. Злочин агресії у такому контексті можна розглядати як «пусковий» злочин, що зумовлює виникнення воєнних злочинів, злочинів проти людяності та навіть геноциду. Ситуація на сході України після 2014 року підтверджує це. Відбулось значне зростання транснаціональних злочинів, таких як торгівля людьми, контрабанда зброї, нелегальна міграція та наркобізнес.

Така «синергія» міжнародних і транснаціональних злочинів створює значні виклики для слідства та судових органів, вимагаючи ретельної кваліфікації дій, щоб уникнути підміни понять та забезпечити правомірність компетенцій національних і міжнародних юрисдикцій.

Не менш важливим, ніж з'ясування природи та сутності окреслених явищ, є питання про формування превентивних і репресивних механізмів, що відповідають природі кожного виду злочинів. Як видається, для міжнародних злочинів (агресії) до ефективних інструментів належать: створення спеціалізованих трибуналів (чи спеціальних механізмів при міжнародних інституціях) для розслідування і судового переслідування найвищих посадовців; застосування комплексних санкцій (насамперед економічного характеру), дипломатичної ізоляції та комплексного притягнення держави до політичної і матеріальної відповідальності; координація зусиль у сфері збору доказів (міжнародні центри збору доказів) та міжнародна співпраця поліцейських органів й прокурорів для забезпечення невідворотності покарання. Практичним прикладом є ініціативи щодо створення спеціального трибуналу для злочину агресії проти України (наразі угоду підписано) та міжнародні програми збереження доказової бази [19].

Для тероризму (як транснаціонального злочину) система заходів має інший акцент: нормативно-правова гармонізація кримінальних норм і процедур екстрадиції/співпраці; підвищення відповідальності за фінансування та матеріальну підтримку тероризму (рекомендації FATF, міжнародні конвенції); оперативне поліцейське співробітництво (INTERPOL, Europol, спільні розслідування, обмін розвідувальною інформацією); секторальні превентивні заходи: контроль фінансових потоків, моніторинг інтернет-вербування, робота з місцевими спільнотами; розвиток спроможностей національних правоохоронних і судових інститутів (capacity-building) та академічних аналітичних платформ для виявлення джерел радикалізації. Перераховані заходи підкріплені міжнародними стратегіями та практиками співпраці (UN Global Counter-Terrorism Strategy; FATF; INTERPOL; Europol; UNODC).

Крім міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності, увага має бути сконцентрована на трансформації профілактичних програм, тобто на превенції: соціально-економічні ініціативи, робота з молоддю, освіта з прав людини і медіаграмотності, а також прозорий механізм реабілітації й ресоціалізації осіб, звільнених від контакту з тероризмом. Не можна не зауважити ще й про те, що наразі важливо відзначити роль науковців у створенні доказової бази для політики – саме аналітичні дослідження дозволяють виявити тригери радикалізації, оцінити ефективність превентивних програм і запропонувати адаптовані заходи для конкретних регіонів.

Підсумовуючи, зазначимо, що внаслідок проведеного порівняльного аналізу злочину агресії й тероризму (як репрезентативних прикладів міжнародного й транснаціонального злочинів відповідно) можна констатувати: вони істотно відрізняються за наступними параметрами – об'єктом посягання, суб'єктом відповідальності, об'єктивною стороною (масштаб і організація), суб'єктивною стороною (мотив, умисел). Розмежування цих параметрів не обмежується лише теоретич-

ною площиною – воно має практичне значення для коректного застосування національних і міжнародних механізмів кваліфікації, розслідування та судового переслідування. У світлі сучасних викликів (гібридні операції, інтернаціоналізація радикальних угруповань, використання терористичних методів у військових кампаніях) нагальним стає невідкладне поєднання двох напрямів: (а) посилення міжнародно-правових механізмів притягнення до відповідальності за міжнародні злочини (включно зі спеціальними трибуналами та міжнародною координацією); (б) поглиблення оперативного міжнародного співробітництва й превентивних програм у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю. Комплексне застосування юридичних, політичних та соціальних інструментів посилить здатність міжнародного співтовариства протистояти цим загрозам та забезпечити принцип невідворотності покарання.

Висновок. Дослідження співвідношення міжнародних і транснаціональних злочинів демонструє, що ця проблематика залишається актуальною, дискусійною та потребує подальшого наукового опрацювання. Концептуальні відмінності між цими категоріями визначаються суб'єктом, умислом, об'єктом посягання та методами вчинення. Сучасні тенденції, включаючи використання тероризму у міжнародних відносинах, вимагають комплексного підходу до їхньої кваліфікації та запобігання. Належне розмежування міжнародних і транснаціональних злочинів створює основу для розробки ефективних правових і організаційних механізмів протидії, міжнародного співробітництва, вдосконалення законодавства та превентивних програм. Це сприяє зміцненню правопорядку, забезпеченню справедливості та зменшенню ризиків порушення міжнародної безпеки у сучасних умовах глобалізації та гібридних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антипенко А.В. Терористичний конфлікт як об'єкт регулювання міжнародного права збройних конфліктів. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), В.М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.]; МОН України, НУ ОЮА. Одеса: Юрид. л-ра, 2013. Вип. 70. С. 397–405.
2. Антипенко В.Ф. Сучасний тероризм: стан і шляхи його запобігання в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. К., 1999. 20 с.
3. Блага А. Б. Тероризм і війна в Україні: співвідношення та кримінологічні проблеми ідентифікації. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2023. С. 427–431.
4. Важна К.А. Проблеми визначення поняття й сутності тероризму в міжнародному праві. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2021. № 8. С. 137–151.
5. Василенко В. Про відмінність тероризму від збройної агресії. *Тиждень*. № 10 (330). 6 березня 2024 р. URL: <https://tyzhden.ua/pro-vidminnist-teroryzmu-vid-zbrojnoi-ahresii>.
6. Волощук О.Т. Злочин агресії в міжнародному праві: проблеми процесу розробки та прийняття уніфікованого визначення. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 3. С. 271–276. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2017_3_61.
7. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» № 638-IV від 20.03.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.
8. Компас: Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/war-and-terrorism>.
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. 15.11.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.
10. Крижна В.В. Відмежування тероризму від терору, війни, агресії та геноциду у кримінальному законодавстві України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 4. 2022. С. 178-184. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2022/4/30.pdf>.
11. Кримінальний кодекс України. Прийнято 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
12. Ліпкан В. Тероризм і національна безпека України. К.: Знання, 2000. 182 с.
13. Мамедов Г. Конфлікт на Сході України: тероризм чи агресія та окупація? URL: <https://blog.liga.net/user/hmamedov/article/42728>.
14. Марков К.А., Беляєва Є. О. Міжнародний тероризм як міжнародний злочин. 2021. № 10. С. 596–598. URL: http://lsej.org.ua/10_2021/157.pdf.

15. Проблеми систематизації та комплексного розвитку антитерористичного законодавства України: монографія / В.С. Зеленецький, В.П. Ємельянов, В.Я. Настюк та ін.; за заг. ред. В.С. Зеленецького та В.П. Ємельянова. Харків: Право, 2008. 96 с.
16. Резолюція 1566 (2004), прийнята Радою Безпеки ООН. 8.10.2004 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU04144>.
17. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Прийнято 17.07.1998. ООН, 1998 р. URL: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>.
18. Скулиш Є.Д., Глушков В.О. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 190–194.
19. Суддя ЄСПЛ розповів про особливості спецтрибуналу для Росії щодо злочину агресії. 13.05.2025 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3992630-sudda-espl-rozpoviv-pro-osoblivosti-spectribunalu-dla-rosii-sodo-zlocinu-agresii.html>.
20. Alex P. Schmid, The Revised Academic Consensus Definition of Terrorism, Perspectives on Terrorism. Vol. 6. № 2 (May 2012). P. 158-159.
21. Brownlie, Ian. Principles of Public International Law. 7th ed. Oxford: Oxford University Press, 2008. 1032 p. URL: https://archive.org/details/principlesofpubl0000brow_r3e3.
22. Definition of Aggression : resolution / adopted by the General Assembly. A/RES/3314(XXIX). 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/647470>.
23. Shaw M.N. International Law. 8th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 1160 p.
24. Trapp Kimberley N. State Responsibility for International Terrorism: Problems and Prospects, Oxford, Oxford University Press, 2011. 295 p.